

KLÂSİK TÜRK ŞİİRİNDE MADDİYATÇI TİP

THE CHARACTER WHO CONSIDER MATERIAL THINGS IMPORTANT IN THE CLASSICAL OTTOMAN POETRY

Zülküf KILIÇ*

Özet

Maddiyatı hep ön plânda tutan, hayata başka bir pencereden bakmasını bilmeyen, dostluk, arkadaşlık, vefâ, fedakârlık gibi, kısaca insanlığa dair öğeleri görmezden gelen bu insanlar bir tip olarak değerlendirmemizin sebebi, bu insanların dar bir çevrede görülebilen, nicelik olarak az olmayan kişiler olmasından kaynaklanmaktadır. Bu insanlar bir tiptir. Zira bu türden insanlara her zaman ve zeminde rastlama ihtimalimiz yüksektir. Elbette salt niceliklerine ve toplumda sık rastlanabilme oranlarına bakarak böyle bir kanıya varılamaz. En önemlisi, toplumun bu insanlara nasıl baktığı, bu insanları farklı bir yere oturtup oturtmaması yönünde olmalıdır. Toplumun dikkatini çeken bu tip, toplumun bir parçası olan Klâsik şairlerimizin gözlemci bakışlarından kurtulamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk, klâsik, şiir, tip, maddiyat.

Abstract

The reason why we evaluate as a character the people who always regard material things important, cannot see the other things in the life, do not consider the concepts concerning humanity such as friendship, loyalty, self-sacrifice, important is the fact that these kind of people are not few in number and we see them not in a limited environment. These people are a character. Our possibility to encounter the people like these is high. Surely, someone cannot think so only by looking their quantity and their rates which we encounter them in society. How the society evaluate these people, whether the society, appreciate them are important. This character who attracts the attention of the society couldn't get rid of the reviews based on the observation of the Classical Otoman poets who were a part of the society.

Key Words: Turk, classical, poetry, character, material, things.

1. Giriş

Çağımızdaki kapitalist insan tipinin karşılığı olan maddiyatçı tipin, sosyal eleştiriye konu olabilecek yönü, bu tiplerin sadece menfaatleri doğrultusunda çalışıp uğraşırken toplum menfaatlerinin kıyasından bile geçmeden, hatta toplumun zararına olabilecek konularda en ufak bir hassasiyet bile göstermeden hodbîn bir yapıya bürünüp insanlık gibi soyut kavramlara itibar etmeden her şeyi, hatta insanı bile etten, kandan müteşekkil bir madde olarak görmelerine dayanmaktadır.

Klâsik edebiyatımızın meydana getirildiği yüzyıllarda, günümüzdeki kapitalist sistemin dev dişlileri arasında ezilen insanlar olmasa da, maddiyatçı insan tiplerinin bozdukları sosyal adalet sisteminden menfi etkilenen kimseler olmuştur elbette. Tabii ki bu birkaç olaydan hareketle sosyal adaletin olmadığı sonucuna varılamaz, fakat maddî güç karşısında sevdâsından, yaşamış olduğu mekândan vazgeçmiş insanların varlığı sosyal bir sorun olarak belirmiş, bu sebepten Dîvân şairlerinin eleştiri malzemeleri içinde yerini almışlardır. Bu tiplerin eleştirilmelerinden hareketle genele bir mesaj verme amacı da güdülmüştür.

Maddiyatçı insan tipinde, bu tiplerin sadece paraya olan tutkuları değil, makam-mevki isteklerinden diğer ikbâl kaygılarına kadar bütün yönleri incelendi. Nitekim sadece para isteğiyle maddiyatçı olunmuyor. Ağlayan bir çocuğun gözyaşlarındaki hüznün yerine, gözyaşlarının şekil özelliklerinde yoğunlaşmak bile hayata maddî pencereden bakmanın bir tezahürüdür. Maddiyatçı insan tiplerinin bu sıfatla anılmalarına sebep olan yönlerini şu başlıklar altında inceledik:

* Dr. Frat Üniversitesi, Elazığ. kiliczulkuf@hotmail.com

2. Makam, Mansıp Ad Tutkunluğu

Bir yerlere gelebilmeyi, oralarda oturmayı, hayatının tek gayesi haline getiren kişiler, tutku haline dönüştürdükleri bu isteklerine vasıl olmak için bazen toplumun zararına olabilecek davranışlar içerisine girerler ki eleştirilere konu olan yön de bu davranış şekilleridir.

Nâbî, makamları, mevkileri tutku derecesinde isteyenlerin, kısa vadede yarar diye algıladıklarının, uzun vadede zarara dönüşeceğini bilmemelerine vurgu yapar:

Esîr-i keşmekeş-i ıztırâb iken ehli
Bekâ-yı câha duâ bed- duâ degil de nedir

(Nâbî Gazel 112-6)

Bir yerlerde makam kapabilmek, oralara ulaşabilmek uğruna eğilip bükülenlerin bu halleri eleştirilir:

Bast-ı âsâr etmede muhtâçtır hâke felek
Nâbiyâ her izzetin âmîzişi zilletledir

(Nâbî Gazel 180-7)

Hayatta var olma gayelerini itibar, makam, mevki peşinden koşmaya hasredenler, akılsız diye nitelendirilir:

Ne  aklı var  acabâ ârzü-yı câh edenin
O ârzü ile evkâtını tebâh edenin

(Nâbî Gazel 424-1)

Kapıdan itilip kovulmadan geçmenin tek yolu, isim ve unvan sahibi olmaktan geçince, yani asil ve nesebi hatırı sayılır bir kökene bağlanıp da nam ve unvan ehlinin iltifat yüzü görebildiği, adam tartma ve değerlendirmede hizmet ve başarıdan çok soy sop, nam ve nişan tarafının ağırlık taşıdığı bir ortam oluşunca, makam ve mansıp hırsı taşıyanların istekleri daha da bir belirginleşmeye başlar:

Ebnâ-yı zamânın talebi nâm u nişândır
Her biri tasavvurda fulân ibn-i fulândır

(Rûhî Tekib-bent 1-11-1)

Makam, mevki, itibar peşinden koşanlara, sadece bunu, amaçlayıp bunun için uğraşanlara “yuh” edilir:

Zî-kıymet olunca nedelim câh u celâli
Yûf anı satan d na harîdârına hem yûf

(Rûhî Tekib-bent 1-15-3)

Rûhî, yükselmekten başka bir düşüncesi olmayan insanların cahilliklerini, sadece ad, şan makam, mevki, itibar peşinden koşmalarına ve yalnızca bunları hedef olarak görmelerine bağlar:

Hep irtifa -ı kadre düşmüşler ehl-i dünyâ
Bildikleri ma arif -i cehâlet ancak

(Rûhî Gazel 592-2)

Sarây-ı dehrden el çek sür r edem dersin
Hevâ-yı mansıbı terk et huz r edem dersin

(Rûhî Gazel 692-1)

Mansıb hevesin kılma denilerle bir olma
Rif  atsa murâdın o şeh-i hüsne gulâm ol

(Rûhî Gazel 724-3)

Haşmet-i câha ne meyl eyle ne  üvân iste
Garazın devlet ise devlet-i  irfân iste

(Rûhî Gazel 940-1)

Nola zâhid riyâ v  zerk ile r svâ-yı  âm olsa
Çekenler kayd-ı nâm u nengi bed-nâm olur elbette

(Rûhî Gazel 984-8)

Ahmd-i Dâ’î, nam ve ad adına doğal davranamayanları, hep tedirgin yaşayanları eleştirir:

 Akıl isen tut sözüm nâm ile nâm su ko
 Arif olan etmez ol kimseneden ihtiyât

(Ahmed-i Dâ’î Gazel 232-4)

Bâkî, dünyaya ait kazanımlarından sıyrılıp da doğal ortamlardan mahrum olanları eleştirir:

Nâm u neng ehli ne bilsin revîş-i rindânı
Mey-gede bencileyin  aşık-ı şeydâ yeridir

(Bâkî Gazel 66-5)

Haksızlığa uğrayıp da âh edenlerin âhlarını küçümseyenler, “ah”ların, her makam ve mevkinin

üstünde bir değerinin olduğunu bilmelidirler:

Yere geçse yeridir ehl-i fazîlet çünkü âh
‘İzz u câhın hâr u has deryâ-misâl üstündedir

(Bâkî Gazel 168-5)

Makamların, mevkilerin ardına gizlenip de iş yapmaya, nüfûz elde etmeye çalışanlara sadece Allah’a güvenip dayanmaları gerektiği uyarısı yapılır.

Biz müttekâ-yı zer-keş-i câha dayanmazız
Hakk’ın kemâl-i lutfunadır istinâdımız

(Bâkî Gazel 192-3)

Fuzûlî, toplumdaki zengin-fakir herkesin kendilerini sadece buldukları konumla anlatıp göstermeye çalışmalarını eleştirir:

Rumûz-i hikmetin eyler beyân merâtib ile
Cemîc-i hâl-i beşer hâh fakr ü hâh gınâ

(Fuzûlî Kasîde 1-68)

Sabit, makam ve mevki peşinden koşulmasını dert ve kasavetin artmasıyla orantılı görür:
Düşdüm hayâl-i mansıb ile gam şikencine
Uğrattı bu ümîd beni ‘ammâme rencine

(Sabit Terci-bent 1-8-5)

3. Maddî Olana Rağbet

Maddiyatçı tipin en belirgin vasfı, tüm rağbetinin maddîyata yönelik olmasıdır zaten. Maddiyatçı tipi incelerken açmış olduğumuz diğer tüm başlıklarla bir şekilde bağlantısı olan bu genel bakış açısında insanların dünyaya karşı aşırı bağılıkları, her işlerinde, ibadetlerinde bile faydacı bir yan aramaları gibi genel eleştiriler konu edinilmiştir:

Mâla oldu rağbet ey Rûhî ‘aceb ‘âlemdeyiz
Her kime ‘arz-ı kemâl ettikse rağbet bulmadık

(Rûhî Gazel 596-8)

Mâla harîs olup halk ihsândan el çekiptir
Tıynetlerinde olan mutlak rezâlet ancak

(Rûhî Gazel 592-3)

İnsanların hep maddî olana rağbet etmelerine, hatta ibadetlerinde bile alayışı arıyor olmalarına, ruh zenginliğini ikinci plâna itmelerine karşı çıkılır:

Şöhreti mâl iledir ma‘bed-i İslâmın da
Câmi‘-i köhne-i bî-vakfa cemâ‘at gelmez

(Nâbî Gazel 278-6)

Toplumda mal ve mülkü biriktirme isteğinin artmış olması, mala karşı isteklerin aşırı bir boyut almış olması büyük insanların unutulması; toplumda paranın revaç bulup insanların paraya çokça kıymet vermeye başlamış olmaları, insanların maddîleşen yönlerini gözler önüne sermektedir.

Hikmet taleb-i mâlda Kârun gibi şimdi
H‘âhişgerî-i lokmada Lokmân unutulmuş

(Nâbî Gazel 345-6)

Mangır kuşuna dönmüş ahâlî-i mecâlis
Bî-çâre Hümâ-yı hünerin rağbeti gitmiş

(Nâbî Gazel 359-5)

Hep daha çok kazanabilme düşüncesiyle yaşayıp da kısacık dünya seyrinde, mal-mülk biriktirme telaşına düşenlerin, sonunda zarara uğrayacaklarını bilmemeleri, canhıraş mal yığıp biriktirmeleri, Şeyhî’ye göre çok acı bir tablodur:

Sakın sokar ki mâl okudukları mârdır
Kaç kim yuta asâ denilen ejdehâyimış

(Şeyhî Mersiye 5.1-6)

Yâr ile olan hem-nefes ayş ol sürer âlemde bes
Mâl ile mülk etme heves Kârun’a bak Fağfûr’u gör

(Şeyhî Gazel 74-4)

Kullar neder bu sîm ü zer ü mâl ü milketi
Sultânımız gerek bize sultânımız gerek

(Şeyhî Gazel 95-2)

Ahmed Paşa, insanların, insanî olandan ziyade maddî olana iltifat etmelerine bozulur ve üzüldür:
Beni bî-zer görüp bizâr olur yâr
Anın için gayr ile bâzârı yegdir

(Ahmed Paşa Gazel 37-4)

Necâtî, hep paralı ve maddî gücü olana hürmet edilip maddî yönden zayıf olana itibar edilmemesini eleştirir:

Kim bakar müflise kim şol ele gelmez sağar
Etmeyince zer ü sim ile tûvân-ger hâtem

(Necâtî Kasîde 19-43)

Toplumda para gücünün insandan daha etkili ve iş görür oluşu, artık toplumun bir gerçeğidir:
Bir akçenin bitirdiğin bitirmez yüz kişi varsa
Aziz etmiş anı Allah hemânâ dest-i kudrettir
Filûrinin bitirdiğin bitirir akçe de gerçi
Ve likin şol kadar vardır filûri sikke-sûrettir

(Necâtî Kıt'a 20)

Toplumdaki insanların, maddî olana takılıp insanları oldukları gibi kabullenmişleri, dünyadaki mal ve mülkün sonsuza uzayacağını düşünmeleri, Necâtî'nin tespit ettiği diğer sorunlardır:

Ol değildir ki gözün yaşın uralar yüzüne
Yâr oldur ki kabûl ede seni varın ile

(Necâtî Gazel 552-7)

Tecerrüd ile Mesîhâ gibi felekte bulun
Zemâne götüremez çünkü mâl-ı Kârunu

(Necâtî Gazel 635-4)

Bâkî, toplumda insânî olandan ziyâde, maddî olana eğilimin olmasını şu beytiyle açıklar:
Güzeller mihrî-bân olmaz demek yanlıştır ey Bâkî
Olur va'llâhi bi'llâhi hemân yalvarı görsünler

(Bâkî Gazel 54-5)

Fuzûlî, maddî olanakların gücüyle nüfûz elde edip emellerine salt bu güçle vasıl olanları eleştirir:

Kocar zerrin kemerle belini veh bu ne tâli'dir
Ki altın kuvvetiyle böyle olmuş kâm-rân hançer

(Fuzûlî Kasîde 4-9)

Şeyhülislam Yahya, zengin insanların daha çok kazanabilme, mal yığıp zenginliklerine zenginlik katmak adına canhıraş çalışmalarına karşı çıkar:

Düşelden câna 'aşkın nola süzüm eksik olmazsa
Olur germiyyet üzre dâ'imâ elbette mâl ehli

(Şeyhülislam Yahya Gazel 445-3)

Usûlî, hayatın bir gün nihayet bulacağını unutup dünya için aşırı çalışanların bu çalışmalarını tasvip etmez:

Olamaz çünkü şebîhûn-ı ecelden mâni
Hay ile huyuna vü leşker ü sultânına yuf

(Usûlî Gazel 57-4)

4. Mânâ, Şekil Tezâdı

Bazı soyut kavramlar, somut birtakım sebepler yardımıyla vücut bulsa da, soyutun müstakil bir anlamı ve ağırlığı vardır. İnsanlık, iyilik, güzellik gibi mânâyâ ait kavramlar, şeklin yardımıyla yansydıkları zaman aralarında bir insicâmın olması zorunludur. Zira sevimli, iyi olmak adına yüzler gülümseyip de yürek bu uyumun dışında bırakıldığında, kişiyi hain bakan gözleri elbette ele verir ve bu durum da mânâ ve şeklin tezâdıyla açıklanabilir.

Soyut olan mânânın yerine, maddî olana ait olan şeklin konulması, maddî bir eğilim göstermektir. Şeklen insânî hasletleri göstermeye istekli kişilerin, mânen bunu destekleyememeleri, daha açık bir ifadeyle, yapıp ettiklerinde samimi olmamaları, Dîvân şairlerinin eleştirilerine konu olan yönlerdir.

Nesimî, şekilde insan gibi görünüp de mânâda insan olamayanları ve iyi vasıflarla donanıp adam olmasını beceremeyenleri eleştirir:

Sûrette âdem oğlu ve ma'nîde dîv olan
Oldur ki Hakkı tanımamış âşinâ değil

(Nesimî Gazel 231-9)

Ger yoksa mülk ü mâlın andan ne gam ne gussa
Evlâd-ı tayyibînsin hem âdem ü hem insân

(Nesimî Gazel 325-6)

Dâ'î, insanların sûretlerinden ziyâde sûretlerine talip olup da insanî olana müşteri olmayanları kınar:

Mihr yüzünü gösterir âşika ruhların velî
Âyinelerde görünen sûretin i'tibârı yok

(Ahmed Paşa Gazel 145-3)

Necâtî, dışarıdan bakıldığında iyi görünüp de içini düzeltmeyen münafık tipli insanların, birtakım küçük menfaatler uğruna böyle davranmış olmalarına çatar:

Başını kes dilini dil şu kişinin kim ola
Zâhiri doğru kalem gibi içi eğri çü nâl

(Necâtî Kasîde 16-34)

Görünende her ne kadar güzellik duygusu ön plandaysa da saygınlığı uyandıran asıl ögenin, hüner ve marifet olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekir:

Koma elden hüneri kim sağ el olur öpülen
Sol ele gerçi verir zînet ü ziver hatem

(Necâtî Kasîde 19-44)

İnsanları, insânî özellikleriyle değil de dış görünüşleriyle değerlendirmek, maddî bir eğilimdir:

Bu devri kamerde ey şular kim
Evezâ-i libâsa nâs derler
Bedr olduğunu görücek ayın
En-nâsü me'al-libâs derler

(Necâtî Kıt'a 26)

İnsanı insan yapan maddî görünüşten ziyâde mânâ âlemini ihmal edenleri eleştiren Necâtî'nin, maddî yöne ait olan soy sop, nesep üçgenine sıkışıp kalan insanlara, bunların bir ağırlıklarının olmadığına dair uyarısı da vardır:

Ma'nâ gerek ey dil ki vere âdeme sûret
Âlemde fülân ibn-i fülâna ne verirler

(Necâtî Gazel 104-3)

Bazı insanların, kişilerdeki insanî özelliklerinden ziyade maddî olana değer verip bunlara meyletmeleri, mânâyâ ait insânîlikle örtüşmez:

Sarra-ı didemizde o dil-ber güher sezer
Yüzüme güldüğü bu ki boyunda zer sezer

(Necâtî Gazel 211-1)

Hayretî de insan olmayı insan sûretinde sanıp insanı insan yapan sûreti göremeyenleri eleştirir:

Hûblardan beni men^c eyledi dün vâ'iz-i şehri
Gör ne hayvânlar olur dünyede insân-şekil

(Hayretî Gazel 253-8)

Bâkî, makamların ve makamların nişaneleri olan birtakım kıyafetlerin ardına gizlenip kendilerinde hiç olmayan yeteneklerin eksikliğini izale edebileceklerini düşünenlere ve makam, mevki gibi öğelerle övünenlerin cahilliklerine işaret ederken, şekil ile mânânın tezâdını da ortaya çıkarır:

Kabâ-yı câh ile âdem geçinsin her kaba câhil
Güher göster güher meydâna gir sen tîg-i 'uryân ol

(Bâkî Kasîde 11-10)

Hayâlî, hem şekil, görüntü gibi küçük şeylere takılıp büyük düşünebilmenin önüne duvar ören hem de samimi olmaya çalışanların çelişkilerine işaret eder:

Tayy-ı lisânıma nazar et taylesânı ko
Destar ile deme heves-i kaşdayın dahı

(Hayâlî Gazel 636-4)

Yahya Bey, dıştan alayıslı olup da iç dünyaları yoksul olanların bu yoksul ve çorak kalan yüreklerine dikkatleri çeker:

Cübbe vü destarı ko âyîne gibi gey nemed
Zahirin her kim yıkarsa bânının mamûr eder

(Yahya Bey G.79-4)

Nâ'ilî, de yapmış olduğu eleştiride insanların sûretinden ziyâde sûretini göremeyenlere değinir:

Görmez bizi âyîne ger aks-dih olsak
Pîş-i nazar-ı akl-ı hüdârâda nihânız

(Na'ilî Gazel 135-2)

5. Menfaatçilik ve İkbâl Kaygısı

Sürekli menfaatini düşünüp ikbâl kaygısı ile yalnızca doğru, doğruya yanlış demekten dahi çekinmeyen maddiyatçı tip, bu tutumuyla toplumu ifsâd eder ve yıpranıp zayıflamasında pay sahibi olur.

İncelemiş olduğumuz divanların tamamında Bosnalı Alaaddin Sabit'in bir beyti dışında ikbâl kaygısıyla iş görmeye onay veren başka bir örneğe rastlamadık. Bosnalı Sabit, makam, mevki peşinden koşup da o makamlara talip olan kişileri eleştirenlere, eleştirilerini yöneltir ve makam, mevki peşinden koşturmaya anlayışla yaklaştığını belirtir:

Mansıb sakız gülü dil-i pür-nağme 'andelîb
Rağbet edip de çam sakız olmak degil garîb

(Sabit Terci-bent 1-7-19)

Bu beyit dışında ikbâl kaygısı taşıyarak iş yürütenler, Dîvân şairlerinin eleştiri oklarına hedef olmaktan kurtulamamışlardır.

Bazı küçük hesaplar, menfaatler uğruna minnet altına girmekten çekinmeyenler, bu davranışlarından dolayı yerilmişlerdir.

Zıll olsa da çekilmez bâr-ı girân-ı minnet
Seyyâh-ı bî-^calâyık pây-ı çenârı n'eyler

(Nâbî Gazel 88-9)

Hep izzet, şan, şeref peşinden koşulması da menfaatçiliğin bir uzantısı, bir birimidir.
Bu tehî-destlik âsâyîşe çesbânterdir
Tâlib-i rûtbe-i ^cizz ü şeref olmaktan ise

(Nâbî Gazel 662-3)

Nâbî, insanların maddî olana değer vermelerinin bir sonucu olarak, bu tipteki insanların hep menfaat gözetmelerine, kesilen menfaatlerinden sonra, menfaatlendiklerine artık rağbet etmemelerine, onlara değer verip eğilim göstermemelerine eleştirilerini yöneltir:

Değildir zâta mâ'il halk mâl u câhadır rağbet
Dıraht etrâfına kimse dolaşmaz bârdan sonra

(Nâbî Gazel 799-2)

Rûhî, kısır hesaplar için alçak insanların önünde eğilip bükülenleri, dünyalık hesaplar için gururunu ayaklar altına serenleri; dünyalık birtakım imkânlar ve menfaatler için cahillere yaklaşanları eleştirir.

Dünyada denîlerden edersin tama^c-ı hâm
Ey hâm tama^c niceye dek bu tama^c-ı hâm

(Rûhî Terki-bent 1-10-1)

Yazık sana kim eyleyesin hırs u tama^c dan
Bir cübbe için kendini ^câlemlere bed-nâm

(Rûhî Terki-bent 1-10-6)

Sâkin-i künc-i tevekkül olğör ey Rûhî
Nefs için ^cârif olan câhile olmaz bende

(Rûhî Gazel 1017-5)

Necâtî, hep menfaatlerini gözetip ulvî değerler için sıkıntıya gelemeyenlerin bu fedakârlıktan uzak yapılarını eleştirir:

Devlet ü izz ü şeref câhını biz çâh okuduk
Zillet ü fakr ü anâ çâhına biz câh dedik

(Necâtî Gazel 324-4)

Bâkî, dünyalık birtakım imkânları olanlara karşı eğilip bükülerek menfaat elde etmeye çalışanların davranışlarını ahlâkî bulmaz:

Baş egmeziz edânîye dünyâ-yı dîn için
Allâh'adır tevekkülümüz i^ctimâdımız

(Bâkî Gazel 192-2)

Fuzûlî, lütuf ve iyilikler karşısında eğilip bükülenler ile küçük dünyanın küçük istekleri uğruna büyüklere minnet edenleri eleştirir:

Rif^cat-i kadrim iltifat etmez
Ger Süleyman kıları arz-ı atâ

(Fuzûlî Kasîde 21-11)

Devlet-i dünya için çekmen selâtin minnetin
Fakr sultanı benim kim devletimdir cavidân

(Fuzûlî Kasîde 31-10)

Hayâlî, makamlar ve nüfûzlar önünde eğilip bükülen ve bu şekilde onlardan bir himmet umanları eleştirir:

Hayâlî bir gözü açık ser-âmed şâhbâzam hem
Külâha egmezem baş uçmazam şehler kolundan hem
(Hayâlî Gazel 357-5)

Külâhım gûşesi hûrşîd-i âlem-tâba baş egmez
Bihamdillâh gulâm-ı Âsaf-ı encüm-sipâham ben
(Hayâlî Gazel 436-3)

Nâ'îlî, hep saadet peşinden koşturup da, hayatın diğer yüzüne sırtını dönüp umursamayarak sadece kendisi için yaşayanların bencilliklerine vurgu yapar:

Harîs-i devlet olan bî-şu'ûru n'eylerler
Şu'â'a hasret olan çeşm-i kuru n'eylerler
(Na'îlî Gazel 51-1)

Şeyhülislam Yahya, geçici olanların hatırına, küçücük hesaplar için, insanî yönü gelişmemişlerin minneti altına girmiş olanların alçaldıkları imâsında bulunur:

İzzet-i dünyâ için memnûnu olmam kimsenin
Çekmeğe bâr-ı belâ-yı minneti tâkat mi var
(Şeyhülislam Yahya Gazel 108-3)

Nef'î, bir yerlere gelebilmek, rahat yaşayabilmek için gururunu ayaklar altına seren insanları, ödeyecekleri bedellere dğmeyeceği konusunda uyarır:

Tenezzül etmem edânîye câh ü devlet için
Ederse tîg-ı kazâyile cebr eger gerdûn
(Nef'î Kasîde 58-37)

6. Sonuç

Ulvî olanlara müşteri olmaktan ziyade geçici ve küçük şeyler peşinden koşan, tüm enerjilerini bu uğurda sarf eden maddiyatçı tip, Klâsik şairlerimizce tıpkı bir zâhîd tipi gibi eleştirilmiştir. Klâsik şairlerimizin toplumdaki kopuk oldukları tezlerine karşılık, samimi her vicdanı rahatsız edebilecek olay ve kişilere karşı müşterek bir duruş sergilemiş olduklarını görebiliyoruz. Bu da, Klâsik şairlerimizin içinde yaşamış oldukları topluma kayıtsız kalmadıklarının göstergesidir.

Maddî olanı hep ön planda tutan ve maddî olana ulaşabilmek için var gücüyle çabalayan bu tip, Klâsik şiirimizde de hayatiyetini sürdüren bir tiptir. Klâsik şiirimizdeki maddiyatçı tipin, günümüzdeki maddiyatçı tiplerden hayat felsefesi bakımından pek farklı olmadıkları gözlenebilir. Bu da, kültürel mirasın kolay kolay değişmediği ile açıklanabilir.

KAYNAKÇA

- AK, Coşkun (2001), *Rûhî-i Bağdâdî Dîvânı*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa.
AKKUŞ, Metin (1993), *Nef'î Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
AYAN, Hüseyin (2002), *Nesîmî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Dîvânının Tenkitli Metni*, TDK Yayınları, Ankara.
BİLKAN, Ali Fuat (1997), *Nâbî Dîvânı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1977), *(Tashcalı) Yahyâ Bey Dîvânı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, No: 2233, İstanbul.
ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, M. Ali TANYERİ, (1981), *Hayretî Dîvânı*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
İPEKTEN, Haluk (1990), *Nâ'îlî Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
----- (1991), *Fuzûlî, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
İSEN, Mustafa (1990), *Usûlî Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
-----, C. KURNAZ (1990), *Şeyhî Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
KARACAN, Turgut SABİT, (1991), *(Bosnalı Alaaddin) Sabit Dîvânı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.
KAVRUK, Hasan (2001), *Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
KÜÇÜK, Sabahattin (1994), *Bâkî Dîvânı (Tenkitli Basım)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
ÖZMEN, Mehmet (2001), *Ahmed-i Dâ'î Dîvânı (Metin, Gramer, Tıpkı Basım)*, TDK Yayınları, Ankara.
TARLAN, Ali Nihat (1992), *Ahmet Paşa Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
----- (1992), *Necâfî Beg Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
----- (1992), *Hayâlî Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara.